

ДІЛО

виходить щоденно передполуднем

<p>РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. нок. Конте пош. шлях 143322</p> <p>Адреса для телеграм: — „Діло“, Львів —</p> <p>Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем Рукописів не звертається</p>	<p>ПЕРЕДПЛАТА: Місячна: 4 крок. 450 год.</p> <p>За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голландії, Бельгії 20 фр., Італії 750 лір, Німеччині 750 марк, Швейцарії 3 шв. фр., Чехо- словацькій 20 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 750 лев, Австрії 750 ш. — Зміна адреси 1 год.</p>	<p>В СПРАВІ ОГолошень ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІН. СТРАШІ</p> <p>ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.</p>
---	---	---

Печать духа.

Десять літ минуло від смерті Франка, а видається, що за цей час пережили ми важке століття. Та тінь великого письменника не відійшла в далечині, а приблизилась. Треба було аж довгих десяти літ досвіду, щоб перекопатися, чим може стати для народу творча одиниця, яка метою свого життя вибрала працю для поширення світогляду та скріплення духа своєї суспільності.

Ідеї, за які боровся Франко, стали нині нашим буденним культурним надбанням. Коли віримо в поступ на шляху провідним нашим загалом від моменту, коли Франко став на ньому одним з перших наших провідників, знаємо, що без нього не були б ми нині там, де ми є. Нехай історики літератури та критики важать на найніжніших терезах кожне слово його творів. Український загал не потребує ждати на цей осуд. Кожний, що знає історію культурного руху за останніх 40 літ у Галичині, розуміє роль Франка як наймогутнішого оживителя громадської та літературної думки.

Нема більше гіркої правди про вагу письменської творчості, як та, що суспільність найкраще оцінює великого письменника після його смерті. Франко був одним з тих рідких наших мов з каміня різьблених людей, які змінили працювати та думати за десятки та сотки днів і робітників. Він перший у Галичині почував у собі вічно пекучий голод стежити за духовною працею на чужині, вслухуватися в її догадки, знімається на її рівень.

Не маємо другого письменника рівного Франкові, який умів би з такою легкістю та живучістю поєднати два такі далекі та різні завдання, як чисто індивідуальне зусилля письменника, зачиненого в келії своїх самотніх дум, і працю для якнайширшого загалу в усіх ділянках суспільного та літературного руху.

Є великі письменники, яких смерть зликує зрозумілий жаль між їх величниками. Та не завжди є вона найбільше трагічною хвилиною їх життя, коли вони віддавна вичерпали свої творчі сили і сказали те останнє слово, яке запевнить їм належне місце в історії літератури. Але є інші, яких роля не кінчиться на складених ними творах. Вони творять щоденно, часто непринятно працюючи — мозок наш та її совість. До таких належав Франко. Коли його не стало — не стало людини, яка зміла незрячим кидати пісню потіхи, сліпим промінь освіти, недбайливим картаючи слово, чванькуватим глузуючу усмішку, шукаючим нових шляхів — нову думку.

Нині живіше, ніж колинебудь відчувалося недостатку такої, хоча би одної людини, яка єднала би в собі найрізніші прикмети духовного провідника суспільності: ширину світогляду, глибину освіти, кристалічний характер, невтомну енергію, ясну свідомість мети та її засобів. Бракує нам Франка у себе дома як батьківського дорадника та вчителя, — бракує нам його, коли чужини звертаються зі запитом, хто є в нас нині найвищим гідним представником нашої культурної сили перед світом.

ІВАН ФРАНКО.

Великі Роковини.

Боже, наше рідне слово!
Наша пісня ще живе!
І про нас ще пам'ятає
Покоління те нове!
Ще співає про козацтво,
Про його кріпавий бій!
Ах, значить, ще не в могилі
Той народ коханий мій!
Ах, значить, оті цвітучі
Сеза, юни і садки,
Се українські оселі,
Се українські віники!
А оті могили-гори,
Де борці старі сплять,
Уквітчані любі руки.
Знають українських дічат!
Ще Українець збирає
Із сих нив для себе хліб,
І не топче чужини
Нашу славу і наш гріб!
Ах, а тут! Предивне диво!
Таїна поміж тайн страшних!
Сеж Енеїди потомки!
Та що стало нині з них?
Ті, що перед сто літами,
Як згорів наш рідний дім,
Накинув йому п'ятами
Не задумавшись зовсім, —
Ті під материні крила
Знов згорнулися в любові,
І бажають в рідній хаті
Рай зготовити собі.
І дивіть, горять їх очі
Тим самим вогнем святим,
Як горіли тої ночі.
Коли друг мій, поворотим,
Коли славний, безталийний,
Щирий батько наш Богдан
У важкій годині скликав
Запорожців на майдан.
Тяжко ніч сю, як сьогодні!
Вколо нас реве Дніпро
І клекоче Ненаситець,
Камінь гризе ребро.
А в степу напроги Січі
Се не хижая сова —
А козацька людська кріпость
Свої кігті висува.
У Богдана слюзи в оці,
Та вогонь в душі, в словах:
„Згинем, браття, або вгору
Піднесем свободу стяг!
Згинуть — нам одна дорога,
Чи в кайданах, чи в війні;
„Хто ненавидить кайдани —
Тому війни не страшні!
Чи послабили ваші сили?
Потупилися шаблі?
Чи в серцях ви погасили
Дух лицарський взагалі?“
І гучніше хвиль Дніпрових
Крик козацтва заревів:
„Або яхжем головами,
Або вибем ворогів!“
В жовтій світлі смолоскині.
Що горіла серех нас,
У очах козаків блиско
Десять тисяч іскор враз.
Гей, тих десять тисяч іскор.
То був, браття, той піднал.
Що підняв страшну пожежу
Аж по Буга й Сяну ввал.

Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, браття, той рознал.
Що історію України
Повернув на новий шлях.
Бачу, бачу ті іскри!...
Мовчи: „мало їх?“ Не жем?
Що? На тридцять мільйонів
Десять тисяч не знайдеш?
Мовчи: „де нам взяти Богдана?“
Тільки ти придатний буди
На свят, велике діло!
Загартуй думки і груди!
До високого літання
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту
Будь готовий козаків з нас, —
Кожний може стати Богданом,
Як настане слушний час.
Мовчи: „ниці німі війни!“
Ну, то лишу зброю куй,
Ум гострий, насталою волю,
Лиш волю, а не тоскуй!
Лиш борися, не мирися,
Радше впади, а сиз не трай,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропав, але не зрадь!
Кожний думай, що на тобі
Мільйонів стає стоїть,

Що за долю мільйонів
Мусив дати ти озміт.
Кожний думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогні,
Важиться тепер аса доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитаюсь мов тинь, —
Пропав би пріказ праця
Многих, многих поколінь.
У таких думках держися
І дітей своїх кохай!
Коб лиш чиста пішениця, —
Буде паска й коровай.
„Чи побіди довго ждати?“
Ждати довго? То й не ждем!
Нині чини побіджати.
Завтра певно побідиш.
Там не даром пробудався
Український жвавий рід.
Там не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правниціх у таерих.
Довго нас не доля жерла
Досі нас наруга жре,
Та ми кращим: „Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмерла!“
1896 р.

Діапазон Франкової творчості.

Українське громадянство знає Ів. Франка головню як поета — автора віршів, оповідань, повістей та драм. Про наукову його діяльність знається в широких кругах мало що, а про громадську й публіцистичну ще менше. Що більше, навіть Франкові твори з красною письменства не всі відомі ширшому загалу.

Можна порахувати на пальцях ті його річи, що в нас загально знані. Ріжні є причини цього сумного явища. Перша — це загальна наша невідомість, неосвіченість і нецікавість навіть у справх чисто літературних. За малими виїмками знання дій нашого письменства обмежується лише до шкільних кусників. Більшість, покинувши шкільну лавку, вважає себе досить обізнаною з усякою премудрістю, яка не торкається вибраного життєвого фаху. Не так давно довелось мені почути від одного поважного й поважного діяча бажання: як би то добре було, колиб „Діло“ передрукувало ось таку-то Франкову річ — аджеж її ніхто не знає, запевняв мене цей діяч, а чуж чудова річ. Я охоче вірю запевненню згаданого діяча, що дійсно наша публіка забула або й не чула про існування у Франка тої перлини. Алеж ця перлина надрукована у всім доступній і ще досі нерозпроданій Франковій збірці!

Прощу собі подумати, де в культурному світі можливе таке явище? Тимчасом у нас це в порядку річей.

Так стоїть справа з белетристикою, з природи річи найлегшою й найдоступнішою лектурою

для загалу. Шож уже тоді казати про інші роди творчості? Розуміється, вони ще менше знані, і навіть з імені. Розуміється є спеціалісти, котрі знають і цікавляться ними, є може й якісь дуже невеличке число загально-освічених людей, що теж тямлять про різнородність Франкової творчості. Але відноситься це головню до наукових творів. Про публіцистику й критику вже мало хто й знає, надто з молодшого покоління. Ще старші люди, на очах котрих проходила громадська діяльність покійного письменника, люди, котрі чи разом із ним, чи проти нього брали участь у цій роботі, знають Франка і як талановитого, дотепного й розумного публіциста, критика, політика. Пам'ятають його виступи на політичній арені, читали його часописні статті, чули його промови.

Але як політик зійшов Франко зі сцени більш як чверть століття тому, тож молодше покоління з власного досвіду його таким не знає. Яких двацять літ тому зломився й критичне перо Франкове — тож знову й про Франка як критика теж був час забути. А хто схоче, щоб відсвіжити або таки і вперше пізнати цілість спадщини свого великого земляка, карткувати старі, припалі пороком газети й журналі?

„Ми не такі... у нас нема...“ Так, так, у нас нема інтересу до книжки, тому й досі не може з'явитися у нас повний збірник Франкових творів, хоч уже минає 10 літ від дня його смерті. І хто знає, коли ми діждемося цього збірного видання, та й чи діждемося. А без нього — певна річ, що й тяжко пересічному читачеві як слід пізнати й оцінити свого великого чоловіка. Тому й обмежуються у нас на загальниках, плавають по верхах, не входячи в глиб справи.

Тут очевидно не є моїм завданням з повною докладністю представити широку діяльність Франка. Це й неможливе у рамках газетної

Red. czak „Dilo“ Pr. 244/26. W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karowy we Lwowie, orzekł na wniosek Prokuratury przy Iymie Sądzie, że treść artykułu umieszczonego w czasopiśmie „Dilo“ Nr. 110 (10786) z dnia 21. maja 1926 roku pod tytułem: „Pід націоналним прапором“ a) między słowami: „zmahał nas“ i słowami: „Wle“, b) między słowami: „istnuwani...“ a słowami: „Z cym wam zawiera ad a) zmałona występk z § 308 u. k. ad b) zmałona występk z § 308 u. k. użat dokonana w dniu 20. maja 1926 roku konfliktat z

naprawdliwioną i zarządzt zniezczenie całego nakładu i wydał w myśli § 493 pk. nakaz dalszego rozpozważania tego osama drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedz. redaktorowi tego czasopisma, by odpowiedz niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonalność tego nakazu pociąga za sobą następstwo przewidziane w § 21 ust. druk. z 11. XII. 1862 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863 t. j. zażalenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. — Lwów dnia 22. maja 1926.

Lwów.

[illegible]

Математична загадка!

Коли I = 50

1247

Розв'язка

41-70

(індивідуальні розв'язки)

1) Звернення спеціальної уваги на господарські потреби Сх. Земель, що є основою настроїв серед населення;

2) Усвідомлення рішучої політики супроти нац. меншостей, яка вповні брала на увагу їх суспільно-культурні потреби і вплинула би на зміну відношення адміністрації до непольського населення, яке досі трактується як ворог держави другої кляси.

В здійсненні цього слід:

а) створити державний підсекретаріат для справ окраїнних (східних і західних) та нац. меншостей в міністерстві внутр. справ;

б) перевести негайні зміни на становищі вояводів: новгородського і волинського та

в) перевести зміну дотеперішньої віроповідної політики, яка досі є суперечна з дійсними вимогами населення некатоліцького віроповідання.

Одночасно у міністра освіти Поморського-Мікуловського заявила делегация сойм. клубу "Визволення", яка з'ясувала свої постулати щодо шкільної політики на найближчу будучину. Її домагання умістовлюються в 12-ти точках, а саме:

1) слід припинити здійснення розпорядку мін. Грабського з 4. травня ц. р. про присутність делегатів римо-кат. єпископських ординаріатів на матуральних іспитах в учт. семінаріях;

2) слід припинити виконання розпорядку мін. Грабського щодо вимоги ноти з релігій на свідоцтвах гімназ. матурі для дітей некатоліцького віроповідання в тих школах, де та наука не була організована;

3) ця вимога торкається адміністраційно-шкільного поділу у вояв. келенцях;

4) слід припинити виконання розпорядку мін. Грабського про відвідування з днем 1-го червня шкільним інспектором засобів лючотомій, діст і канцелярської допомоги;

5) слід припинити виконання сьмачинського закону з 22. грудня 1925 в справі об'єднання організаційного ступня асенародних шкіл;

6) з надходячим шкільним роком слід розглянути заходи в справі організації загального навчання на східні вояводства і береги виконання того обов'язку на всьому просторі польської держави;

7) слід з кінем біжучого шкільного року приступити до касати 1-шої кляси в державних гімназіях і до заміни кляси 1-ої на рівнобіжну IV-ту, до якої мали би вступити учні семінаріальних шкіл;

8) слід в міністерстві освіти припинити уклад окремих програм для нижчої гімназії, а за те приступити до опрацювання програми вищої гімназії, опертої на семінаріальній асенародній школі;

9) ретельно іспити до середніх шкіл, з огляду на значну кількість кандидатів із асенародних шкіл, слід припинити до дати покінчення шкільного року у асенародних школах;

10) слід втримати Учительський Інститут зовсім на один рік;

11) слід негайно приступити до належного організування білоруського й українського шкільництва згідно з вимогами демократії;

12) слід негайно перевести персональні зміни в міністерстві і на становищах шкільних кураторів в напрямі забезпечення належного ведення шкільної політики і розвитку освіти по лінії постулатів демократії.

Отже загальна зміна політики супроти "нац. меншостей" — як каже ППС, створення міністерства "для справ окраїнних і нац. меншостей", зміна на становищі вояводів волинського й новгородського і перевірка віроповідної політики супроти православних — як того домагаються "кресові" ліберали та вкінці вимога "визволення" розв'язати на східній землі шкільний примус і приступити до "належного організування" білоруського й українського шкільництва — і будемо магі все, що досі зазначалося більше або менше виразно в польських ліберально-лівоцентричних колах відносно національної політики в Польщі. При тому всі — крім пепесівців — мають на увазі тільки ті українські й білоруські землі, очевидно з винятком Холмщини й Підляшя, які належали до Росії.

Зайвим було би вважувати, що навіть здійсненням тих визволенсько-ліберальних вимог не то не аміновано польської політики у відношенні до "нац. меншостей", але й не приступлено ще до її зміни.

Бережи масток про чорну годину,
Та віддай масток за віру дружину;
А себе довічно бережи без ани,
Та віддай майно і життя й себе за Україну.
Ів. Франко.

Клясичне поліцейство.

Франко і шкільна влада.

Куратор Миського Шкільного Округу у Львові видав 18. ц. м. такий "окуляр" до підчинених собі шкільних установ:

Nr. O. 1317/26

Uczczenie 10-tej rocznicy

śmierci Jana (Iwana) Franki,

Okólnik

do wszystkich Rad Szkolnych, Rady Szkolnej Miejskiej w Lwowie, Dyrekcji Gimnazjów, Seminarjów państwowych i Szkół zawodowych państwowych i prywatnych tylko z ruskim językiem nauczania.

Na prośbę Komitetu dla uczczenia 10-rocznicy śmierci Jana (Iwana) Franki wprowadzić Dyrekcję (Rady Szkolnej) do tego, by w zakładach państwowych i państwowych z ruskim językiem nauczania (k)om, ustrzeżonych do tego przez bezpośrednią ich władzę przełożoną, pozwoliły na zapoznanie z działalnością literacką Franki, Omówieniem życia i działalności literackiej tego pisarza można w dniu 23. maja jako w rocznicę jego śmierci lub w jednym z dni pobliskich poświęcić jedną z lekcji szkolnych. Normalny tok nauki nie może z tego powodu doznać przerwy. Dyrekcje (Rady Szkolnej) winny oddać sprawę tylko w ręce tych kierowników (czek) szkół, względnie tych nauczycieli (lek), którzy (które) dają pełną rękojmię, że przy omówieniu twórczości Franki unikną się będzie wszelkich momentów politycznych, któreby sprzeciwiały się idej zgodnego współzyscia narodowości lub powadze Majestatu Rzeczypospolitej Polskiej.

Kurator Okręgu Szkolnego

Sobiński w. r.

Ще далше пішла Миська Шкільна Рада у Львові, що з датою 20. травня ц. р. видав такий розпорядок:

L. 2678/626

R. S. M.

Do

Kierownictwa Szkoły prywatnej

we

Lwowie.

Rozporządzeniem z dnia 18. maja 1926 Nr. 1317/26 Kuratorium O. S. L. na prośbę Komitetu dla uczczenia 10-rocznicy śmierci Jana (Iwana) Franki wprowadzić Radę Szkolną Miejską, by pozwoliła na zapoznanie z działalnością literacką Franki.

Zawiadamiając o tem, zezwoliła Rada Szkolna Miejska na poświęcenie jednej lekcji szkolnej w klasach III. i wyższych omówieniu życia i działalności literackiej tego pisarza w dniu 23. maja jako w rocznicę jego śmierci lub w jednym z dni pobliskich pod warunkiem, że normalny tok nauki nie dozna z tego powodu przerwy i że przy omówieniu twórczości Franki unikną się będzie wszelkich momentów politycznych, sprzeciwiających się idej zgodnego współzyscia narodowości lub powadze Rzeczypospolitej Polskiej.

O tem, w jaki sposób kierownictwo zamierza skorzystać z niniejszego zezwolenia, należy donieść Radzie Szkolnej Miejskiej do 26. maja 1926 z powołaniem się na datę i liczbę niniejszego pisma, podając imiona i nazwiska odpowiednich nauczycieli, mających przemawiać do zjazdu.

Przewodniczący Rady Szkolnej

Miejskiej.

Dziennik.

Це справді клясичне поліцейство польської шкільної влади! Дастесь дозволити на свято Франка — бож ніякше годі! — в тих нечисленних українських школах, яких ще не розторожено, а одночасно якже обставлено й обмежено це свято і його виконання! А вже просто чимсь середовищем лише розпорядок Миської Шкільної Ради у Львові, що веліла собі предлажати на письмі імена й назви всіх тих учителів, що промовлятимуть на свято, як також його програму... Наведений розпорядок є ще одним доказом того важкого лихоліття, яке переживає наша шкільна в сучасних умовах польської дійсності в ері "морального переродження" польської душі.

Пам'ятаймо! Рідна Школа — це на-родня фортеця, це певний захист в добі лихоліття!

Відгуки дня.

Пророк.

Сорок літ поблукав наш Франко
По галицькій пустині,
І хоч нужду і спрагу терпів,
Не просив милостині.

Сорок літ і боровся й терпів
За народно свободу,
Все найкраще, найкраще, що мав,
Він віддав для народу.

І провадив безстрашно народ
Крізь вибої поля,
У прекрасний обійманий край,
Де змислилася воля.

А як гасло в народних очах
Світло сонця опалило,
То світало біблійним словом
Його слово натхнене.

Та хоч тільки роботи вкладав
В рідне плем'я кохане,
Виростали з народу щодня
Лаврами й Датиною.

І казали: "Він дрічить лишень
Ваше серце хоробре.
Чи в пустині, де мавна паде,
Нам снігати не добре?"

І кричали (у рясках, без рас):
"Гей! Зробім йому змій!"
І о диво! Що друга рука
Простягнулася по камінь.

І летіло камінь як ріп,
І ранило пророка,
І сердешною кров'ю сплила
В грудях рана глибока.

Не слід усякого любити без розбору.
Як добрі шени садівник плаче?
Так, що всі зайві парості втинає,
Щоб добрі соки йшли все вгору, вгору.
Ів. Франко.

Тамна смерть С. Петлюри.

Офіційна французька агенція (Аг. Аваса) подає в дивовижній формі відомість про вбивство б. Головного Отамана Симона Васильовича Петлюри. Відомість дивовижна з огляду на мотиви неназваного атентатчика, ніби Україна, який розправився підступно-скритовбийчо з одним з чоловіків представників національно-українського визвольного руху за те, що той колись вів розстріляти на Україні кількох російських Жидів. Не знаємо, чи це автентична щодо мотивів інформація Аг. Аваса, чи може вона вийшла такою поплутаною й бездумною в передачі варшавського Пат-у.

Та не вважаючи на це, слід ствердити, що на мощеній вулиці гамірного Парижа розлилася гаряча кров людини, якої імя наповнило багато сторінок найновішої історії України. Є це факт безсумнівний, як безсумнівний є й те, що С. Петлюра був наймаркантишим виразником незалежницько-державних змагань українського народу, блудним лицарем великої ідеї, впертим і послідовним противником якогонебудь компромісу з Москвою без огляду на її колір. Не було нічого такого цінного, чого він не пожертвував би для здійснення тієї ідеї. Для неї, поминаємо доцільність, пожертвував він і нас, пожертвував західно-українські землі з державно-творчою Галичиною. Та до цього ми ще вернемо, зупиняючись на біографії і поодиноких етапах діяльності буденно-трагічно покинутого цей світ С. Петлюри.

Сьогодні хочемо ствердити тільки, що його смерть спричинена не якимсь Українцем, що в Парижі мстився за кількох російських Жидів, але з усею певністю тими чинниками, які добували в його особі небезпеку для себе. Як недавно повідомляв наш парижський кореспондент, українські політичні емігранти, що гуртувалися біля С. Петлюри і його органу "Трибуна", з великою радістю зустрічали на сильний поворот до влади марш. Пілсудського та зібрані вітати його довгою телеграмою. Очевид-

Та Франко не кохався, не втік.
Хоч терпів незачинно:
— О Ізраїлю, як би ти знав,
Чого в серці тім повно? —

І провадив до волі народ,
Приваблював на раки,
І тягнувся за ним мимоліт
Лаврами й Датиною.

А як блиснув обійманий край
Серед гуркоту грому,
Згасли очі пророка на всі,
Змислилася воля у його.

Похилився, як колосок народ,
Велів сльозам як мавна,
А Датиною хитрував
Закричав: "Осана"

В чорній смутку старі і малі
Похвалили Пророка,
І рішави, що б була над ним
Шлях і могила висока.

А не справив зовсім не важко
І для нас не дрібний,
Не потрібні до цього буде
Ні мармору, ні криві.

Справедливість і правда над все
Величаво Тезіду!
Бо з каміня, що било його,
Ми зважимо віршину.

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Не високо мудрий,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти силко борись!

Ів. Франко.

Після перевороту.

Об'єктивне становище радянської преси. — П'ясуський і буржуазно-гитайська коаліція. — Внутрішні і зовнішні перспективи. — Республікансько-парламентарний централізм і народний федералізм. — Виною всьому безслава вєслава сойму. — П'ясуський, його ролі й прийоми в англійському освітленні.

Українська радянська преса дуже адержливо й у відношенні до Польщі дуже об'єктивно оцінює недавній переворот. Вистане прочитати передовицю офіційного органу харківського уряду „Вістей“ (ч. 110 з 16. п. м.), щоб оцінити найдалі по-сунути об'єктивність радянської преси. Треба бути справедливим і ствердити, що обговорювання діяльності українського національного табору на західно-українських землях не спирається так і в тих же „Вістках“ на такій базі об'єктивності, як оцінка подій в корінній Польщі.

В статті „Переворот в Польщі“, зазначивши його природність і неминуєвість, „Вісти“ пишуть:

„Слід по справедливості підкреслити, що великій буржуазній польській не пощастило в її державних змаганнях. Починаючи з періоду тав. стабілізації капіталізму в Європі а в цю смуту і прийшла велика польська буржуазія з широкою коаліцією до державної роботи, держав-опікуни, науковці і без Польщі досить клопоту, поволеними залізничні лінії Польщу на її власні сили. Всі зусилля польської буржуазної „гені“ П'ясу, Габського стабілізувати за прикладом інших держав капіталізму і в Польщі (закордонними позиціями) не привели до нічого. Навіть державні заклади існування Польщі і спроможні допомогти їй матеріально стати на ноги — цієї допомоги не давали, бо мало довіряли польському буржуазному „гені“.

Тимчасом наступила гостра криза в економічному житті Європи, що поглибила розклад народнього господарства в Польщі. Поруч з цим

„Йшов і моральний розклад керівних класів: крадіжко, шахрайство, хабарі, нечестиві податки. А далі безробіття, нація, нації утиски то-що. Все це разом утворило обстановку безнадійності. Це готувало крах широкої буржуазної коаліції, що й так швидко підірвалися П'ясу, які увійшли минулого року навіть і в уряд“.

Опісля довше обговорюється ролі марш. П'ясуського, який готував організацію стрільців (120 тисяч) і ладився до боротьби за владу, відкидаючи спроби порозуміння з ним велико-буржуазних класів. Не шляхом порозуміння змагав він одержати чл. стину владі, але жагуче бажав здобути її всю і тому домагався повороту до армії.

„Його армія було вивести армію з рук Сікорського, щоб за допомогою збройної сили прийти до влади. Наполеонівський скрип салдатського чобота — от що плевав у своїй самотності одставний маршал“.

І він пішов на боротьбу з піднятою на силах реакцією.

З першого кроку активна підготовка військового перевороту має підтримку націоналістичної П'ясу, Висоцького, Клодської партії та групи праці, що зупинились на гасло: „Уряд Вігоса мусить йти!“ Підтримані цими партіями П'ясу, який орієнтований на національного героя, тим легше приходять і збройною рукою змінив уряд Вігоса.

Боротьба між П'ясуським та буржуазно-літвійською коаліцією ще не закінчилась. Але загальна ситуація всеж сприяє П'ясуському, беручи на увагу популярність факту самого повстання серед населення. Тут бачимо, щося подібне до повстання Директоріату проти гетьманщини.

Але можливий прихід до влади не рятує П'ясуського од перспективи надзвичайних труднощів і економічних і політичних, що він їх аустриє в перших же кроках. Щоб утриматися, він мусить взяти вразний курс на здійснення реформи, що наразі в умовах сьогоднішньої дійсності буржуазної Польщі, а саме радикальної земельної реформи, дійсної охорони праці, справжнього розв'язання національного питання. Завдання ці важко і надто важко для хобі й революційного, але дієбуржуазного уряду. Вони же й ускладнюються необхідною потребою змін безглуздої довіри до політики попереднього уряду Польщі, в першу чергу відносно СРСР та Німеччини. Це одна можлива перспектива для П'ясуського. Інша — це безоглядне повторення політики першого періоду, коли П'ясуський став справжнім лідером Франції й Англії в їхньому наступі на радянську республіку. Ця остання можлива перспектива, що в її наслідках П'ясуський не повинен мати аж ніяких сумнівів, — вимагає від нас обережного й уважного сидкування за кожним кроком маршала.

У всякому разі боротьба, що почалася в Польщі, уже зараз відрізняє характеру горожанського війни, а це підіймає, розгойдує робітничо-селянські маси польського народу та тав. маси меншостей. Це за відповідних умов може радикально розв'язати всі питання і соціального і національного порядку, що в них так безнадійно заплуталась молада буржуазія Польщі“.

Безпосередньо після довершеного перевороту, коли сьак-так увійшли в своє корито розбурхані хвилі пристрастей, та коли заговорено про зміну конституції, виборчої ординації й розв'язання сойму, на сторінках центрального органу п'ясуців „Еха Варшавського“ забрав голос сен. проф. Бузек, вказуючи на недостатність польської конституції.

Для людей з сьаким-таким історичним і політичним досвідом було ясно, що наш сойм не буде в спроможності виконати своїх конституційних завдань, що сойм не заповнить державі успішного розвитку і внаслідок того мусить втратити всякий шансовік і довіра народу, а тимсамим створить основу для нагад-

них переворотів. Беручи на увагу національний склад населення держави, рідкощо загальної й політичної освіти різних частин Польщі, пошуку відсутності республіканських традицій в суспільній Польщі, який слабкий політичний розвиток інших партій, а дізнаю до висновку, що Польщі не слід організувати яко центристської республіки. В р. 1919 у видавничих конституційного бюро, подаючи проект конституції республіки, я доказував, що ця вимога організування централістичного парламентарного республіки, міністерські кабінети будуть у нас нападати ще скоріше, як у Франції, а боротьба партій за владу в державі може востаннє розстроїти нашу адміністрацію і господарське життя“.

Ті передбачування були причиною того, що сен. Бузек вніс до законодавчого сойму проект конституції, який йшов в тому напрямі, щоб польської держави

не організувати у формі централістичного парламентарного республіки, але у формі федеративної народньої республіки. На основі мого проекту сойм не був найважливішим органом народу. Нарід мав ще іншу іншину органів, що обмежували права сойма. Перш усього президент республіки, опісля земський сойм і сенат, що складався з тих соймів“.

Тимчасом законодавчий сойм обмежив права президента і взяв усю відповідальність на себе. Сойм навів відмови президентові права розв'язання сойму, хоч це значить тільки потягнення законодавчих установ перед трибуналом виборців. Тому теперішній сойм повинен бути негайно розв'язаний, перенівши зміну §. 26 конституції (про поширення прав президента) і обмеживши виборчий період з 90 до 35 днів. Уряд на основі уділення уповноважень повинен змінити виборчу ординацію, не порушуючи основ виборчого права.

Львівська „Хвіля“ в кореспонденції з Лондону подає голоси англійської преси у зв'язку з варшавським переворотом. „Обсервер“ довше зупиняється на особі, минулім і методах діяльності маршала П'ясуського.

„Давний революціонер П'ясуський знову вернув до революційних засобів, але мабуть без революційних цілей. Запалтавшись в революцію, пробує наїти далекій ґрунт і віддалекі триматися від спору, якого краю спричинила його акція. Та одно є певне, що він його прихилив, ані вороги не є сьакими залишили його на такому становищі. Підчас останніх кількох літ П'ясуський був радше ідеолом, як провідником, персоналістичною легендою, а не виразником програми. В руку польського соціалізму найшов П'ясуський болючий терен для рекрутції людей до своїх боївків і зумів прихилити тому рухові революційний мілітаризм, який до вишнього для сприяння те, що П'ясу і польська армія є відмінні, як в інших краях“.

Опісля стаття займається підкладом теперішнього розбату, ріжницею психіки між поодинокими ча-

стинами Польщі, досадно характеризуючи Познанщину, яка є

„дрібною змороженою реакційною масою, що дає собі раду у своїй невеличкій обсязі. Цей елемент є пробавлений уми і прихильниками Йому вісними і сухими постановами“.

Познанщ, ґлоблені і тресовані Німцями, навчилися послужу і вірності законам. Вийшовши з німецької школи, Познанщ створює базу польської реакції, а їх терен є центром руху проти П'ясуського.

В новій Польщі вря була головною журбою П'ясуського. Полтаві а адміністрації заклади шкіл його остали, оскільки торкались армії. Він не має нічого проти реакційного привілля, тільки хистується проти правління нездарного і нечесного. Шкільний клерикалізм, нарочите недоодружання обіцянок щодо земельної реформи, сьмандельне ґлоблення національних меншостей, що тав. Польщі, все те не викликає протеста давнього радикала, який колись впрі з національними права (якщо йшло про власний наріч). Тож то він розпочав міськову колонізацію здобувши білоруських і українських провінцій — річ невідомо Європі від рьських часті spolia optima“.

Зупиняючись на „дегалимі“ П'ясуського, „Обсервер“ ствердить, що смішно говорити про правовість, як довго він зберігає неправно загарнувши владу. Тому слани надія на сойм, який має улеглізувати збройний акт П'ясуського.

В здоровому тілі здорова душа, Та часто буває не варт гроша. В уломому тілі буває душа, Ціло красою весь світ і Бога атіла! Іа. Фроло.

„Кресова політика“

„Програмові постулати східних лібералів. — 12 шкільних запоздай „Висловення“. — Чи вступ до зміни національної політики в Польщі“

Вже вчора в передовиці згадали ми про деякі нерішучі, теоретично-маніфестаційні, святочні заходи ліберальних і лівих груп в справі „удороження відносин на Східних Землях“. І так, як подає „Нови Курер Польські“, ще 17. ц. м. з'явився у міністра внутр. справ ген. Млодзяновського делегація президи „Тимчасової Ради суспільних і господарських організацій Східних Земель“ в особах З. Лехніського, Н. Осмоловського і В. Пшедзельського, яка предложила Йому меморіал в справі удороження відносин на Східних Землях.

Головні домагання меморіалу такі:

Франко заплатив страшний дамиу цій проклятій економіці.

Але навіть при абсолютній ще бувалої письменниці, яким инш сприятливій умовини допомагають у літературній праці. Можна: немає такого жєбрака на світі, який і з соняшного проміня відбитого в калюжі, не спіє би згикати собі найкращого одягу. З Франком такого не було. Відомі важкі умови його особистого життя, котрих посторонньому важко торкатися — були не підблеском сонця для нього, а радше страшною чорною хмарою, яка вічно заготіла над ним. Без одної близької душі — самітний, опущений і без найпримітнішої опіки — йшов Франко крізь життя. Навіть той божественний хліб, котрий він звичайно їв вечером під пахою до хати — є символом його життєвого раю. Отже тому, коли не вражаючи на це усе — Франко ще такі аспів і авіла бути великим поетом та письменником, то це найкращий доказ тріомфу духа над матерією, подоби великої письменської волі над всіми життєвими невзгодами. Справді, величавий зразок до наслідування для всієї української письменської братії. На жаль тільки — майже неможливий до повторення.

(Продовження буде)

ясним, що саме він дає відповідь на вище, так мовити: „метафізичне“ питання про ролі Франка в житті української нації. Тому, що Франко особисто змагався за розв'язку цієї низки живих питань, які шарають нутром новітньої Європи — байдуже в якій формі і з яким успіхом, він тим робом сам був справжнім Europejcem і — що головне та важне! — він через те вів і нашу націю в коло культурних народів Європи. При вступі в життя Франка ми були аморфною масою, з якої тільки тут і там вистрілювали вгору проблески вищої самосвідомості. (Поява Шевченка сюди не можна лічити, бо Шевченко є особно планетою для себе). А зате розпрощався з нами Франко серед кровавої бурі світової війни, на самих майже досвітках нашої політичної самостійності. Хто порівняє ці два моменти і як слід усвідомить собі усе між ними пройдені шляхи національного розвитку, той і зрозуміє, чим є Франко для нації.

Ми не маємо кращого міряла для оцінки індивідуального і колективного життя, як факту його ширини, глибини і складності. Чим життя одиниці або нації ширше, глибше і складніше, чим оно далі відстає від стадії звірячого вегетування, чим воно проходить на вищих ступнях самосвідомості — тим воно багатше, цінніше і культур-

ніше. Франко титанічним трудом вчинив, що ми навчилися користати зі скарбів європейської культури тай зачали кидати до них наші вбогі лєнти. Цей з першого погляду самозрозумілий факт: введення нашої нації в сферу культурних націй Європи, є твором гіганта. Щойно тут виявляється значіння індивідуального життя письменника для нації. Особливо переживання Франка, його щоденний труд, його доля й неволю, радощі і терпіння — все те було одночасно життям для загалу. І саме тим більше цінне для нації і вічності, чим більш щире, глибше і більш особисте.

А всі добре знають, що особисте життя Франка було невимовно сіре, сумне і безпросвітне. Всякі зовнішні удари: — кількатні арештів то що — це може не були найгірші. Їм ми, між иншим, завдчуємо такі перлини його таланту, як оповідання: „На діні“, цикль тюремних сонетів і инш. Одначе на стан Франкової психіки вони зовсім не мали лихого впливу. Зате страшніші були матеріальні злидини, з якими Франко мусів боротися на протязі цілого свого життя. Франко був перший наш письменник, який рішився жити і фактично ціле своє життя прожив з літературі. Що це значить, зуміє оцінити кожен, хто здеусе собі тодішній ба ще й теперішній

стан нашої суспільності. Тому праця для хліба і заробітку пером висніє багато ріжних незрозумілих питань з обсягу літературної творчості Франка. Вона його не виправдує — так, як взагалі нема ніяких обставин, котрі виправдувалиб письменника перед його містєцькою совістю. Але знаючи це, ми легко зрозуміємо, чому Франко мусів виконувати дев'ятдесятдев'ять відсотків невідільницької праці на те, щоб зайняти одного відсотка здобути спромугу творити вічні річи. І нехай ніхто не каже, що матеріальні умови життя письменника байдужі. Певно, не кожен, хто опливає в достатках — тим самим вже і має всі дані стати Гетем. Але також певно, що ні олімпійський Гете, ні божественний Микель Анджели, ні діонісійський Байрон, ні майже без винятку всі європейські письменники не були б тим, чим вони є, як би вони не жили в менш-більш людських умовах життя. Тай взагалі література і мистецтво не є ні для старців, ні для дикунів. Для перших вистане шматок хліба, для других колекція в носі. Мистецькі потреби і поява його самого можливі тільки після опанування вірності в людині, себ-то після заспокоєння перших, шурних наших потреб. Отже тому: — перше економіка, а щойно після неї мистецтво.

Перед важкими постановами.

Рішення президії ЗЛН. — Постанови „П'яста“, несприйнята реанімація Вітоса з головістю клубу, мовчливість у справі вибору президента держави. — Народи інших клубів. — Становище Німців і Жидів. — Вигляди кандидатури Пілсудського в світі політичної аритметики.

Варшава, 27. травня 1926.

Вчора кульовий союму зарісся від послів, бо раділо одночасно кілька клубів. Загальна увага спрямована на наради ЗЛН. і „П'яста“.

ЗЛН, скликає загальне засідання клубу на суботу 29. ц. м. Вчора в полудне раділа його президія, яка й постановила: 1) послі ЗЛН мають взяти участь у Нац. Зібранні, при чому повинні явитися обов'язково всі послі й сенатори; 2) віддання білих карток при виборі президента членами клубу ЗЛН, є виключення; 3) в порозумінні з іншими „на-родовими“ партіями слід висунути власну кандидатуру на президента.

Наради клубу „П'яста“ велися від год. 10 рано. Проводив віцепрезес клубу пос. Дембський. На 64 членів того клубу явилось 58 послів і сенаторів, бракувало тільки Вітоса. За те були присутні два його кабінетові товариші, мін. Кернік і Осецький.

Наради отворив пос. Дембський, що виголосив реферат про теперішню політичну ситуацію, з окрема про становище партії до нового уряду. Потім реферував пос. Бузек про зміну конституції і виборчої ординації. Дискусія після цих рефератів затягулася до пізньої ночі.

Прийнято такі постанови: 1) клуб „П'яста“ не приймає зголошеної реанімації посла Вітоса з головістю і висказує йому своє довіря; 2) приймає до відома справоздання президії і одночасно підносить з признанням акцію маршала Ратая, що зумів спрямувати життя держави на шлях конституції; 3) стверджує, що забезпечення незалежності Польщі, устійнення її міжнародного становища й узгодження її господарських відносин може настати тільки на шляху внутрішнього і зовнішнього миру і правопорядку; 4) стверджує, що клуб „П'яста“ перший підніс конєчність поправки парламентарного устрою шляхом зміни конституції і виборчої ординації; 5) переконалий, що польська армія буде й далі певною й не порушеною остоєю цілості, гідності й сили Річпосполитої; 6) уважає, що обов'язком уряду прямувати до па-

цифікації, берегти права й порядку і не користися перед натиском партій; 7) п'ятує виступи тих партій, що з травневих випадків бажають кувати партійний капітал, а одночасно негідними наклепами на членів „П'яста“ пробують їх стероризувати як негідних політ. противників; 8) стверджує, що джерелом кризи в державі і головною причиною невдоволення мас є господарська і фінансова криза, тому спрямування виключної уваги на справи політичні і державний устрій не може принести додатного успіху. З уваги на те клуб підчеркує в останній хвилі конєчність зрівноваження державного бюджету шляхом раціональних ощадностей і противиться всяким помислам нової інфляції.

Вчора раділо також „Стронніцтво Хлопске“. Ухвалили відомі резолюції про конєчність розв'язання союму і сенату, про потребу утворення робітничо-селянського уряду і похилання на президента марш. Пілсудського.

Союз німецьких послів скликає своє засідання на суботу, год. 8. вечер. Зачувати, що Німці голосуватимуть за кандидатуру Пілсудського. Подібне становище займуть також Жиди. „Гайнт“ заявляє в передовій статті, що Жид. Клуб підтримає цю кандидатуру, але це не може статися безінтересовно, особливо, коли кандидатура Пілсудського буде його кандидатурою лівий.

Сьогодні в четвер відбудеться засідання управи й політ. комісії клубу ХД. Загальне зібрання клубу також в суботу. В клубі ХН. існує тенденція не брати участі в Нац. Зібранні з уваги на недостатку гарантій, що вибори президента держави мотгмуть відбутися свобідно й без перепон.

Клуби Український і Білоруський радитимуть в неділю. Чим ближче до 31. травня, тим пильніше політичні математики займаються соймовою і сенатською аритметикою. Національне Зібрання має 555 членів, отже абсолютна більшість, потрібна до вибору президента, виносить 278 голосів. До цієї пори певна є тільки кандидатура Пілсудського. Обчислюють, що

проти нього голосуватимуть: ЗЛН (130 голосів), ХД (40), група Дуба-новича (28), „Ліки“ (2), разом 209 голосів. За кандидатуру Пілсудського заваляється: ППС (48 гол.), Строн. Хлопске (33), Визволене (32), Клуб Праці (10), разом 123 голоси. Однак рахуються з правдоподібністю, що на Пілсудського впадуть іще голоси: Жидівський Клуб (46 гол.), Німці (22), Український Клуб (21), Білорусини (11), Незал. Хлопська Партія (7), група Матакевича (кат. люд.) (5), група Окони (2), „хлібоїди“ (3), „ліки“ (13), отже разом 130 голосів. З голосами польської лівий дає це в сумі 259 голосів.

Поза тими комбінаціями є ще 7 голосів комуністичних.

Підсекретаріят для справ нац. меншин.

Варшава, 27. травня.

В урядових колах задумують утворити в міністерстві внутрішніх справ підсекретаріят для справ нац. меншин. Між кандидатами на те становище вчислюють бувш. заступника ген. комісара східних земель адв. Івашкевича. Утворити цей секретаріят мали би після Національного Зібрання.

Після вбивства отам. Петлюри.

Убийник Жид-емігрант.

Париж, 26. травня.

Вбийник отамана Петлюри Шварцберг зізнав, що вже в 1917 році чув у Петрограді й Одесі про страшні переслідування Жидів на Україні, доконані за справою Петлюри. Шварцберг рішиться вбити Петлюру, тому став у Парижі шукати його, а вкінці виконав свій намір.

По іншим вісткам убийник називається Самуель Шварцберг, має 38 літ. Він із віддалі одного кроку вистріляв тричі до Петлюри, а коли Петлюра впав уже на землю, стрілив іще три рази. Петлюру в безнадійному стані відвезли були до шпитали. Прохожі хотіли залізчувати Шварцберга й лише з трудом удалося поліції вирвати його з рук публіки. Шварцберг від кількох днів слідкував от. Петлюру і день тому хотів убити його, але не зробив того, бо Петлюра був із жіночкою.

Поліція вчора опечатала мешкання Петлюри, бо там є багато дуже важких дипломатичних документів.

Німецька заява в справі розбросення.

Женева, 26. травня.

Вчора на останньому засіданні редакційного підкомітету приготуваної комісії розбросення німецький делегат Берндорф заявив, що хоч Німеччина не належить до Ради Союзу, всетаки згідно зі заявою, зложеною на безпечному засіданні Ради Союзу, вважає себе морально членом Союзу, тому може здержатися від участі в дискусії над внесеннями, так як це зробили З'єднені Держави. Німеччина застерігає собі можливість заяви на час, коли западуть рішення у справі внесення.

Присуд у процесі над фальшивиків.

Будapest, 26. травня.

У процесі за фальшування французьких банкнотів запов присуд. Віндішгрей і Надошці засуджені на кару по 4 роки в'язниці і по 16 міль. кор. гриани, Гайц і Курт на 1 рік і 2 міль. корон, Гереш на 2 роки в'язниці і 2 міль. кор., Огіварі на 5 місяців в'язниці, а Барош і ин. на кілька місяців або звільнені.

Абд-ель-Крім піддався Франції.

До Парижа наспіла офіційна вістка, що Абд-ель-Крім прийде на лінію французьких відділів і разом із своєю сімєю й майном віддасться під опіку Франції. Передтим відіслав французьких і еспанських полонених. Абд-ель-Крім перевезуть до Тазу, де ждуть на вказівки французького резидента Стега.

Біржа.

Гроші.

Курс долара відержувався в приватних оборотах передполуднем 26. травня на висоті 11:30—11:35, пополуноді піднісся до 11:50 при сильній тенденції. Польський Банк „платив“ валюту і довіз 11:00 зол. Максимальний банкомат курс був 11:11—11:16 і був нерезультативний. На приватній лаві ский біржі платили за американський долар 11:48—11:50, канадський долар 11:30—11:35.

Збіжжя.

У шпешні обійми подача, подекуди перевищає попит. Зацікавлення айсом при зважкових цінах. Тенденція для шпешні легкого зняжжя, зрештою усталена. Настрий спокійний. Ціни оціночні без трансакцій.

Пшениця краєва біла 53:50—54:50, пшениця краєва червона 57:00—58:00, жито галицьке 52:00—53:00, жито галицький на-станий 25:00—26:00, овес галицький 34:25—35:25.

сказати, синонімом і нашого модерного національного розвитку і нашої культури. Його стаття вивислює картину цього розвитку так сильно і повно, що на інші поста-ті місця в його рамках майже немає. Рідко коли і де трапляється подібний випадок в житті нації. Тому і удар, який впав на нас зі смертю Франка, такий неймовірно великий і страшний. Найкращий доказ цього факт, що ми від той пори ще і досі не змінили сяк-так стати на ноги.

Чим є найновіша українська література від смерті Франка в порівнянні з його творчістю? О! — так... Франко розвивав і зіпсував нас. Поки було в грудях його прометейське серце і поки під його черепом кипів вулкан таланту, нам було гарно, немов дітям при боці доброї матері. Був хтось, хто думав за нас, і журився за нас, і працював, і терпів, і творив за нас. Ми не розпитували, ані не розбирали зашто, чому воно так і гадали, що так повинно, так мусить бути. Світло в алябастровій амфорі за-чало тускніти. Потім повів зимний подих і воно погасло. Хіба дивно, що з той пори такий сутінок, така темнота царить довкола нас!

Колись може прийдуть інші покоління, може проклін неволі і гідка атмосфера кайданарської буденщини не так будуть їх вадити, як нас сучасників... Щойно тоді виявиться

гігантська постать Франка в цілій своїй красі і величі.

Картка за картою розкривається його життя перед нами, кожен день нове кроваве зусилля, новий здобуток або впадок, і — потім нестримний гін далі вперед аж до тих вершин, де геній забуває за себе, а дух — звільнившись від тягару всього приземного — в екстазі тільки з Богом говорить...

І найважливіше, що все таке щире, просте і невимушене. Пройдів тільки головні фази розвитку письменської творчості Франка. Від перших від-рухів, роблених ще в баговинні московільського обскурантизму і реакційності — аж до тих хрустальних висот, на яких зринав його дух безпосередньо перед катастрофою його недуги. Який діапазон, яка скаля, яка ширина!... Всі боротьби зі собою, з оточенням, з ворогами, всі досвіди, здобутки, промахи і катастрофи, всі радощі, сповідання і смутки — словом: все те, чим жила і дихала нація за останніх майже п'ятдесят літ, прожив сам про себе Франко. На ньому немов на тілі великого святого слідні стигмати всіх ран від мук, які перенесла наша нація. Отже тому його життя не є тільки життям великого громадянина, навіть не життям великого письменника. Його життя є життям великого героя...

Звід вбогої галицько-мужицької

стріхи вишшов він на підбій Соборної України з потрібною зброєю: божественного таланту, ніжнього як мімоза почування і незрівняно глибокої інтелігенції. Всі ці прикмети, напричуд гарно розвинені у Франка, постійно доповнювали одна одну, творячи разом гармонійну цілість, яку можна знайти в такій пишній красі хіба в епоху ренесансу. І справді був Франко ренесансовий тип на Україні, перший, якого ми взагалі мали.

Звичайно лучається так, що коли в письменника є талант, то нестас йому справжнього і глибокого чуття. А коли є чуття, то нестас сил ні таланту на повне висловлення того, що відчував серце. А вже сфера чистого інтелекту — просто виклята із українського Олімпу. Невже багато в нас письменників і то при-заних, які так широко і глибоко вміли боротися за кожну нову думку, як Франко? Нехай тільки колись появиться збірне видання творів Франка, шойно тоді стане ясно, чим взагалі цікавився Франко, або радше, чим він не цікавився. Доволі тільки пригадати на серію великих студій, які Франко друкував вже в 1900-их роках на сторінках „Літ.-Наук. Вістника“ і в щоденній пресі. (А численні студії, ще давніших літ: з часів „Зорі“, „Життя і Слова“ і т. д.) Кожна з них була немов посланіс апостола нації до всіх її живих літ. Кожну

з них читали люди з горіючими шоками і при ударах крові у висках. Кожна з них була великою і незабutoю подією, справжнім откровенням, вони формували душу і мозок тодішнього покоління.

Вислід сороклітньої письменської праці Франка є майже непроглядний. Павлик в одно тільки 25-ліття цієї праці видав окрему книжку зі списком його творів. Перебігаючи в душі і пригадуючи важливі наго-ловки цих творів, і потім всі даль-ші аж до смерті Франка, ми ба-чимо, що не було майже ні одного питання, з царини літератури, су-спільного й економічного життя, з царини чистого мистецтва, релігії, науки і філософії, з царини полі-тики й історії — тай багато-багато інших ділянок життя, над якими не спинався був і не змагався за їх розв'язку Франко. І колись при-йде, як відтворити морфологію та фізіологію його духової постаті саме по тим ділянкам, а не по зовнішнім познам його письменської творчості. Бо не важно, чи Франко вбрав свої думки у форму чистої поезії, прози, драми, публіцистики або наукової розвідки. Але важне те, що писав Франко і як писав. Феноменальний універсалізм Франка мусить стати вихідною точкою і о-серединою віслю, з яких повинен вийти і біля яких повинен оберта-тися цей розвід.

І вже з першого погляду стає

статті. Я тільки хочу нагадати нашому громадянству про те, які широкі інтереси були у Франка, широкі й многосторонні, який буїний розмах мав він у своїй творчості, що за великий талант був у нього, коли він устиг мало не в кожній ділянці поглибити нам твори небуденної вартості.

Виступив Франко на прилюдну арену як поет і як поет зійшов у могилу, полишивши нам прекрасні реалістичні образки з життя нашого селянства й робітництва, інтересні повісті з інтелігентського життя, чудові казки для дітей, гарні ліричні й філософічно-рефлексійні поеми, нарешті високої вартості твори патрістичного характеру. Вже в самій белетристичній як багатство: поезія, новела, повість, роман, драма, сатира, казка. А якщо то нечулана давніша форма поетичного слова, яка різноманітність у строфіці, метриці, ритміці. Франко, можна сказати, був новатором у нас поетичного слова, що перешеплював на нашому ґрунті найкращі досягнення європейської поезії.

А яку масу прекрасних перекладів полишив він нам і в прозі і в поезії! На шм полі був і зівстався Франко у нас одним з найкращих несповні оцінених письменників. Протягом цілого свого трудячого життя не переставав він збагачувати українську літературу перекладами кращих творів, із цілого в ссвітнього письменства, розвиваючи цим і літературне знання й літературний смак рідної громади. Гете, Гайне, Фрайліґрат, Ленау, К. Массе, Лілієнкрон, М. Янічек, Келлер, Кляйст, Лессінґ та ин. з німецької; Байрон, Шеллі, Брет Гарт, Тьайн, Теннісон, Бернс, Мільтон, Шекспір — з англійської; Гого, Золя, Додс, Верлен, Рішпен, Мореас, Роденбах, Льюїс, Франс — з французької; Данте, Д'Аннунціо та ин. з італійської; Гоголь, Пушкін, Лермонтов, Некрасов, Достоевський, Салтиков-Шчедрін, Солдовий, Помяловський — з російської; Врхлицький, Махар, Св. Чех, Ю. Зейер, Галічек-Боровський, Я. Неруда — з чеської; Міцкевич, Асник, Гомульський, то що з польської; Овід, Горашій, К. Куршій, Апулей — з латинської; Піндар, Софокль, Сапфо — з грецької; Ібсен і Бернштерне-Бернсон — з норвежської; Стріндберг і Лігерлєф — з шведської; Мультаурі (Деккер) — з голандської літератури — ось довсім неповний реєстр чужих письменників, що їх перекладав наш Франко. До цього ще треба додати численні переклади, переспіви й переробки з старо-індійського і

Жіночі модні матер'яли

Шовки, Полотна

Мужеські сукна

1830

11-2

ФІРМА

РОМАН

ЗУБИК

Львів, Галицька 16.

старо-українського письменства. —

Спадщина, як бачимо, не-аби яка!

По поезії іде зараз публіцистика й критична діяльність, за яку взявся Франко майже рівночасно, як і за поезію, і якої не полишав до самої своєї хвороби. Годі просто перелічити всі ті теми, яких торкався Франко як критик і публіцист. Працюючи значну частину свого життя як журналіст, Франко з природи річчю мисля торкався різних болячок нашого життя, а значить і теми були в нього найрізніші. Але поминаючи що до певної міри примусову писанину, бачимо у Франка й stále зацікавлення найрізнішими темами: літературною й театром, школою й вихованням, релігією й церквою, суспільною економією й політикою. Статті, дописи, замітки й поважні розвідки. А все писане живо, яскраво, з дотепом, часто гостро й уціплюю. Багато з того мало тільки злосудний, переминаючий характер і тепер не має більшого значіння, свідуючи тільки про ширину інтересів письменника, але чимала частина цієї спадщини ще й тепер варта нашої уваги. У всякому разі, поза шоденними газетними статтями в „Курєрі Львівському“ більшість його писань на загадані теми має для нас велику вартість. Вартість ця двоякою роду: передовсім історична — для характеристики Франкової діяльності й сучасна, для просвіти й науки нас самих.

Таку, непомітною вартість мають найсамперед Франкові критичні нариски про наших і чужих письменників, мішені головно в „Літературно-Науковому Вістнику“. Деякі з них видав Франко у збірці „Молода Україна“, але чимало ще жде передруку (Лесь Українка, В. Самійленко, „Стара Русь“, З секретів поетичної творчості“, то що, та всі нариски про чужих письменників).

Історичну здебільшого вагу мають його суспільно-політичні статті, без знання котрих ми не зможемо як слід оцінити значіння життєвого шляху Франка.

Тут передовсім треба піднести писання на соціалістичні теми з рр. 1878—81 в „Громадським

Друж“, „Давоні“, „Молоті“, „Світ“, робітничій газеті „Ріска“, коли то Франко був заявним пропагатором соціалізму, основоположником і провідником соціалістичного руху в Галичині, автором першого у нас соціалістичного катехизису й соціалістичної програми.

Інтерес до соціальної справи, розбуджений захопленням соціалізмом, зостався у Франка на довго й пізніше, коли це захоплення минуло, коли він почав критично ставитися до соціалдемократичної доктрини (дивись статті в „Житті і Слові“, а потім у „ЛНВістнику“). Із звязку з цим інтересом стоїть і зацікавлення економічними питаннями. Від чисто робітничих справ (заробітна плата тощо) переходить Франко й до загальних, і ніхто, тільки він виробив перший у нас реферат про економічні справи Галицької України, відчитаний В. Нагірним на 2-ім українським вічу 1883 р. Результатом цього зацікавлення масмо кілька популярних брошур на економічні й суспільні теми, оригінальних і перекладних. Пару з них видала „Просвіта“ („Розмови в Добровільській читальні“ — про гроші 1883 р., „Панщина та її скасування“ 1898). Пізніше розробляв Франко ці теми й науково (пор. „Грималівський ключ“ в р. 1890“ та ин.).

Вкінці треба тут згадати й про Франкову популяризацію західноєвропейської критики християнства, якою він займався у вісімдесятих та дев'яностих роках під впливом Драгоманова. В публіцистиці й критичній, як і в белетристичній крім оригінальних творів полишив Франко й безліч перекладів.

Коли від публіцистики перейдемо ми до наукової діяльності Франка, то й тут побачимо незвичайно широкий діапазон його інтересів і тем: історія літератури в стислому значінні цього слова, фольклор, етнологія, історія, статистика — все це цікавило його і з усього того полишив він нам солідні і вартісні річи. З захопленням віддавав Франко студіям народньої творчості (Студії над українськими піснями), старої української літерату-

ри і культури: апокріфи, вірші, довідки про письменників XVI—XVII вв.), історичні пісні, з історії старої української драми й театру, то що.

З історії улюбленою темою була у Франка 1848 рік у життю Галичини, але не зурвався він також і історії взагалі.

З молодих літ записував Франко народні пісні й оповідання й чимало опублікував таких записів — своїх і чужих. Серед подібних видань треба передовсім зазначити великий і шиний корпус галицько-українських приповіток. Ось наукова діяльність Франка здала йому широку славу в учині сьвітлі, принесла йому почесні відзначення різних наукових інституцій.

Великі заслуги має Франко також як редактор і видавець менших і більших, поодиноких і збірних творів українських письменників, з коментарями й вступами. Нарешті його ж таки перу належить просто колосальна маса всяких оглядів і рецензій з усяких галузей знання і всяких мов. Сам спис усіх творів Франка склав би цілу велику книгу. Наукове Т-во ім. Шевченка має намір видати такий повний список. Тоді кожний бодай з самих назв Франкових писань побачить усю їх незвичайну різноманітність.

Вос. Дорошенко.

ІВАН ФРАНКО.

3 поклонів.

Важке ярмо твоє...

Важке ярмо твоє, мій Рідний Крсе.
Не лаский мій матері!
Мов під хрестом, отсе під яком укладі.
З батьківської руки твоєї допалам
Затроєння лугар.

Благословляю тебе! Чи ждеш ти щастя?
Повати й блиску від будучи.
Чи ні, — одного лиш тобі бажать з тебе.
Щоб з горя й голоду не бігли геть від
Твої найліпші сина. (Геть)

Щоб сім'я твоє іх власні поклонила
На глум не брало і на сльозі.
Щоб монументом іх не було і кімнаті.
Яким в віддасть за плодочаснісіа
Ще при життю обидувало іх.

Якби...

Якби само велике є страждання
Могло тебе Відрізнити, відлучити, —
Булоб твоє велике накрутка,
Нікоди-б ти не ласка вступала.

Якби жогучість, щастя і свобода
Відірвались по морі крові і сльозі,
Продати з серця і з очей народу, —
То хто-б з тобою супротивно зміс?

д-р ПАВЛО ЛИСЯК.

Творець-велит.

В десятилітні роковини смерті Франка.

Дня 28-го травня 1926 року ми нас десять літ від хвилі смерті І. Франка. Ця подія є великим моментом в житті української нації. І тому не дивно, що на всіх широких просторах нашої землі тепер на хвилю затихає гамін повсюдної буденщини, а кожен свідомий Українець чи Українка немов підчас великого освячення на Службі Божій з тремтінням в душі і з якимсь надземським захватом... сходиться до своїх найтайніших глибин. Що з нами було за цей уявний час, що з нами є тепер і що ми втратили тоді у ясний, тихий травневий вечір у столиці західно-українських земель!

Покинув нас на віки Франко під кровавий клімат світової хуртовини. Нашу святу українську землю місила тоді кричева стопа війни. Всюди на заході країни світила багрова луна воєнного пожару, зникали з обличчя землі сотні осель, ганули від кудь тисячі мушин, жінок і дітей, безприклюдна ніколи й ніколи небагнута лавя фізичного знищення заландала нас з усіх усіодів. Здавалося, що нове татарське ли-

холіття, самим Франком так живо прочуте і так майстерно змальоване в „Захарі Беркуті“, знов загубить нас на довгі літа...

Але це був тільки антракт нашої „великої смуті“. Немов на глум підняла нас не менш угору лукава доля, показуючи як втомленію після довгої і страшної мандрівки по безлюдній пустині Ізраїльському племені — обрій і міраж обітваної землі, на те, щоби ще з більшою силою зараз кинути нас в ще страшнішу безодню горя, неволі та розвалу. Який нещасний був Франко, що не дожив до хвилі нашої короткої державної незалежності, але який одночасно щасливий він, що не дожив до хвилі цієї катастрофи, яка прийшла по ній!...

Ні сліду з того золота, яке, здається, вийшла сіяти досвітня зоря України! На великанському просторі земського гльобу, на тих полях, нивах, левадах, лісах, борах і горах, над тим чорно голубим морем і над тими тихими рілками, які є наші, вічні, українські, над тією українською землею, в якій спить тлінь мільонів українських поколінь, по якій ми сьогодні ступаємо, а до якої завтра підемо, царить темніть, ніч, дивно сміється розперізане насильство, тріумфус неволя, а матеріальна і духова нужда зайд-с-всім...

Тут ще: null & dies sine fine. Кож-

ного дня приходить шораз нові удари і шораз нові втрати, шораз нові акти поведлення. Великий світ живе своїм життям. Земля стогне від надлюдських змигань всіх її кращих синів за кращу долю, за кращий прожиток і буття і всюди творяться в горячковому труді нові щинності, нові форми і нові правди. А тільки ми одні стоїмо геть-геть, оподалік від тієї животворної стихії. Справді як розбиті паралітики край шляху — хворі, знесилені і без надії на краще завтра.

А споминати Франка. Як споминати, яким словом, яким духом? Хіба не важко і не соромно на душі? Бо не вважаючи на десять повних літ від смерті Франка, ми всеж таки ще не посідаємо ні повного критичного видання творів цього велити української культури, без сумніву найбільшого по Шевченку, ні солідної праці, яка обнімалаб і вичерпувалаб всесторонньо його життя і творчість. Ці два головні обов'язки, а правду кажучи: явні знаки нашого пістиму до Франка — не виповнені. Може і не слід казати, з цієї вини. Але не виповнені — на сором і на ганьбу нам. Тай ледве, чи і коли вони ще будуть виповнені. Бо от хочби від кола заінтересування наших признаників істориків літератури, які зупинились покищо майже виключно тільки на середньовічній мертвеччині — до епохи Франка ще шлях вели-

чезний. Про матеріальну сторону такого діла й не казати. Через те гіркою Іронією звучать в утах гордо поаторювані слова про те, що ми, мовляв, „ідемо у мандрівку століть з його духа печатою“. На словах може воно й так. Але не на ділі. Бо дух Франка може ділати на нас тільки шляхом чудодійного флюїду, яким є його слово. А де воно? Колиб в останніх літах не були змилосердилися деякі приватні видавці і не передрукували найважливіших його творів, наш загальний знав би був про Франка радше зі слуху, ніж з книжки... Адже більшість нашої „літератури“ фізично загинула підчас війни...

Але проаналізувавши справу трохи глибше, ми бачимо, що аніюто тут мабуть і сам розмір та тарар завдання. Написати солідну студію про життя і творчість Франка! Легко сказати! Але нехай хто спробує виповнити отсе завдання. Написати таку працю — це значить написати глибоку і великанську студію про уявсь розвиток нашої національної думки і культури за цілу майже другу половину минулого століття, студію, яка в рідній мірі мусить обхоплювати і розвиток західно-європейської культури у названий добі. Бо Франко не був тільки одним із носіїв цієї нашої національної думки і одним із таких культурних робітників. Франко був, без прибільшення можна